

CZU 343.985

EXAMINAREA POLIGRAF - DILEME ȘI OPORTUNITĂȚI

Iurie ODAGIU,

doctor în drept, conferențiar universitar,
prim-prorector pentru studii și management al calității
al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI
ORCID: 0000-0002-2474-5299

Andrei LUNGU,

doctorand, Școala doctorală „Științe penale și drept public”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
ofițer principal al Secției proiecte și dezvoltare instituțională,
ORCID: 0000-0003-0214-828X

Rezumat

Practica aplicării poligrafului este la ora actuală extreme de vastă. Cu siguranță, acest instrumentar poate și trebuie analizat prin prisma aspectelor criminalistice, la cercetarea infracțiunilor.

Detectarea instrumentală a comportamentului simulat este o metodă de aflare a adevărului cu profund suport științific și este pe larg folosit în peste 75 state ale lumii.

Organele polițienești din SUA, Canada, Japonia, India, China, Marea Britanie, Ucraina, Rusia, Bulgaria, Polonia, Romania etc. aplică zilnic poligraful în cadrul activității de investigare a infracțiunilor.

În acest sens considerăm că, neglijarea posibilităților tehnice ale unui poligraf ar presupune respingerea unei metode eficiente, științifice și necostisitoare de obținere a informațiilor în cadrul cercetării infracțiunilor precum și posibilitatea ne admiterii pe viitor a erorilor judiciare, fiind considerată și ca o posibilitate de a dovedi nevinovăția persoanei.

Cuvinte-cheie: poligraf, testare psiho-fiziologică, informație ascunsă.

Summary

The practice of applying the polygraph is currently extremely extensive. Certainly, this tool can and must be analyzed from the perspective of forensic aspects, when investigating crimes.

Instrumental detection of simulated behavior is a method of finding the truth with deep scientific support and is widely used in more than 75 countries of the world.

Police bodies from the USA, Canada, Japan, India, China, Great Britain, Ukraine, Russia, Bulgaria, Poland, Romania, etc. apply the polygraph daily as part of the crime investigation activity.

In this sense, we believe that neglecting the technical possibilities of a polygraph would imply the rejection of an efficient, scientific and inexpensive method of obtaining information in the framework of criminal investigations, as well as the possibility of not

admitting judicial errors in the future, being also considered as a possibility to prove the person's innocence.

Keywords: *polygraph, psycho-physiological testing, hidden information.*

Introducere. Studiind aplicarea poligrafului în practica internațională, constatăm că domeniul de aplicare al acestuia este foarte extins. Aceste dispozitive sunt utilizate în activități ale serviciilor speciale, armată, organe polițienești și în domeniul privat.

Detectarea comportamentului simulat începe în 1877, când fiziologul italian Angelo Mosso, folosind un dispozitiv de măsurare a modificării pulsului, numit *pletismograf*, a constatat că reacțiile psiho-fiziologice sunt reflectate în frecvența bătăii inimii.

Este cunoscut faptul că printre pionerii aplicării instrumentarului pentru a detecta minciuna este fondatorul Școlii Italiene Pozitiviste de Criminologie, Cesare Lombroso. În 1881, folosind un „hidrosfimograf”, Lombroso a înregistrat modificări ale tensiunii arteriale și ulterior a efectuat o analiză profundă a rezultatelor. Mai târziu, în cartea sa din 1895 intitulată „Om criminal”, Cesare Lombroso descrie o experiență rezultativă a utilizării hidrosfimografului în timpul verificării inculpatului în cazul unui jaf.

O îmbunătățire importantă o realizează în 1945 John Reid, care stabilește legătura dintre activitatea musculară neobservată și tensiunea arterială.

Lider mondial incontestabil în utilizarea poligrafului sunt Statele Unite. Deja la sfârșitul anilor 30 ai secolului XX, în această țară, trei companii produceau „detectoare de minciuni” în serie. În acea perioadă, în 28 de state ale SUA, peste o sută de secții de poliție aplicau în mod activ, poligraful în investigarea infracțiunilor.

Poligraful (detectorul de minciuni) a fost inclus în lista celor 325 de mari invenții publicate în Encyclopaedia Britannica Almanac 2003 [1].

Existau totuși mulți oameni de știință care au fost sceptici în a recunoaște valoarea poligrafului. Dilema nu consta în faptul că testele poligraf nu ar fi utile, dar era discutabilă valoarea și fundamentul științific al testării.

La indicația președintelui SUA, Ronald Reagan, în 1983 a fost dispusă o cercetare amplă a practicii utilizării poligrafului în instituțiile americane. Această cercetare s-a finalizat prin întocmirea unui memorandum cu titlu: „Validarea științifică a testării poligraf. Revizuirea studiilor și evaluarea acestora”, în care este prezentată o imagine de ansamblu a aplicării poligrafului în societatea americană [2].

Concluziile oferite de memorandumul indicat supra, se referă la faptul că, testările poligraf au un suport științific solid și sunt fiabile pentru aplicare la cercetările/investigațiile penale [2, p. 102].

Pentru o mai bună înțelegere a situației legate de aplicarea poligrafului, vom aduce ca exemplu date statistice oferite de Ministerul Apărării al SUA, care la acea perioadă era unul din cei mai mari utilizatori ai testărilor poligraf.

La începutul anilor 1980, forțele armate au folosit poligraful în 17-19% din toate cercetările penale și în 95% din anchetele penale legate de infracțiuni, pedeapsa maximă pentru care era prevăzută cu privațiune de libertate mai mare de 15 ani.

Încrederea în rezultatele examinărilor poligraf era într-atât de mare, încât, suspectii și avocații acestora, solicitau să fie testați în vederea stabilirii nevinovăției acestora.

Prin urmare, Ministerul Apărării al SUA a venit cu constatări, precum că, testele poligraf au dat concluzii eronate în mai puțin de 1% din totalul său.

Datorită poligrafului, descoperirea infracțiunilor în armata SUA a crescut în 1983 la 64,7%, în timp ce media națională în aceeași perioadă era de circa 19,5%.

De asemenea, mii de militari au fost scoși de sub învinuire, ca rezultat al demonstrării nevinovăției prin intermediul testărilor poligraf [3].

Considerăm că precizia și acuratețea indicatorilor obținuți în cadrul testării cu aplicarea sistemelor computerizate de ultimă generație de tip poligraf, este de cel puțin 98%, ceea ce este destul de comparabil cu precizia și acuratețea rezultatelor expertizelor criminalistice precum și a multor altor examinări medico-legale.

În ultimii 75 de ani au fost efectuate peste 250 de studii privind acuratețea testării poligraf. Din 1980, 10 studii separate bazate pe 1.909 cazuri reale au arătat că rata de acuratețe pentru subiecții testați, care spun adevăr a fost de 97% și pentru subiecții testați, care mint – 98%. Au fost publicate mai multe studii efectuate asupra acurateței, validității și fiabilității poligrafului, decât asupra analizei scrisului de mână (expertiza grafoscopică), care este admisă în mod obișnuit în calitate de probă în instanță.

Considerăm că, dintr-o anumită perspectivă și expertiza balistică are o acuratețe mai mică decât testarea poligraf, pentru că identificarea armei de foc se face în baza urmelor dinamice (striațiile existente pe glonț).

Studiul experienței utilizării poligrafului din punctul de vedere al practicii criminalistice și a activităților speciale de investigație, a permis să identificăm trei grupuri mari de situații în care examinările prin aplicarea poligrafului ar fi cele mai eficiente:

- situații, când în cadrul investigării infracțiunii nu există alte posibilități de acumulare a informației;
- obținerea informațiilor este posibilă prin metode și mijloace tradiționale polițienești, dar aceasta este asociată cu costuri materiale exagerate

sau implică o perioadă de timp mare, sau implicarea unor forțe semnificative;

➤ este necesară obținerea operativă a informației (în termen de 1-2 zile), iar metodele și mijloacele tradiționale nu pot asigura performanța respectivă, adică o astfel de sarcină poate fi rezolvată doar prin efectuarea unei examinări, stabilind prezența sau absența informațiilor solicitate în memoria unei persoane.

Putem cu certitudine afirma că detectarea comportamentului simulat prin aplicarea sistemelor poligraf moderne, reprezintă un procedeu care respectă onoarea, demnitatea, integritatea fizică și psihică ale persoanelor testate. Se consideră că metoda respectivă se axează pe respectarea prezumției nevinovăției și se integrează în concepția Declarației Universale a Drepturilor Omului.

Articolul 3 din Legea nr. 269 din 12.12.2008, prevede că testarea se efectuează cu respectarea drepturilor și libertăților omului și ale cetățeanului, stabilite de Constituția Republicii Moldova, în conformitate cu principiile legalității, umanismului, caracterului științific, confidențialității.

Menționăm că art. 4, d) al Legii nr. 269 din 12.12.2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf) prevede expres că, cetățeni ai Republicii Moldova, cetățeni străini sau apatrizi – vor fi supuse testării doar dacă: *persoana dorește benevol să fie supusă testării* [4].

Considerăm, totuși că factorul uman este elementul definitoriu pentru o examinare poligraf. *Operatorul poligraf* este persoana care efectuează examinări psiho-fiziologice cu ajutorul tehnicii poligraf, interpretând reacțiile fiziologice umane corelate cu răspunsurile furnizate de o persoană la întrebări legate de o cauză punctuală, în scopul stabilirii comportamentului sincer sau simulat, referitor la veridicitatea unor fapte, evenimente, depoziii precum și pentru determinarea adevărului în orice situație în care se impune verificarea sincerității unei persoane.

Funcțiile și rolul examinatorului poligraf nu este doar de a cupla senzorii la persoana testată, dar și studierea cauzei, alcătuirea bateriei de teste analiza comportamentală a persoanei testate, interpretarea diagramelor, formularea răspunsului etc.

Conchidem deci că specialistul poligraf ar trebui să aibă potențial empatic bine dezvoltat și o mare capacitate de a se transpune în diferite situații concrete în raport de subiect și cauza cercetată, fiind o persoană voluntară, cu motivație profesională intrinsecă puternică, având capacitatea de a-și asuma cu fermitate deciziile luate.

Generalizând cele expuse mai sus, desprindem ideea de bază în ceea ce privește calitățile personale ale specialistului poligraf, care ar trebuie să fie determinate de o cultură și inteligență înaltă, dispunând de abilități adap-

tive dezvoltate și rezistență la frustrare în situații stresante, fiind o persoană caracterizată de integritate morală, obiectivitate, echilibru emoțional, auto-control și capacitate de persuasiune.

Calitatea de *poligrafolog-psiholog* admis la cercetarea infracțiunilor a fost combătută de nenumărate ori în cadrul diferitor conferințe științifice, recomandându-se modificări ale legislației în acest sens. De altfel, în toate statele-lidere, unde se aplică testarea cu poligraful de către organele de aplicare a legii, condiția obligatorie de specialist-psiholog lipsește cu desăvârșire, majoritatea operatorilor poligraf având studii juridice cu o vastă experiență polițienească.

Dilema constă în faptul că, este greu de conceput calitatea de examinator poligraf ce activează în organele polițienești, ce are ca scop examinarea acțiunilor/inacțiunilor prevăzute de codul penal, fără o cunoașterea temeinică și fundamentală a fenomenului infracțional sub aspect investigativ-operativ, criminalistic, penal și criminologic.

Considerăm că Republica Moldova este un producător de securitate pentru spațiul european și, în această ordine de idei, suntem obligați să folosim toate oportunitățile existente în combaterea infracționalității.

Referințe bibliografice

1. Encyclopaedia Britannica Almanac, 2003.
2. Scientific Validity of Polygraph Testing: A Research Review and Evaluation—A Technical Memorandum (Washington, D.C.: U.S. Congress, Office of Technology Assessment, OTA-TM-H-15, November, 1983).
3. Steve Van Aperen, „The polygraph as an investigative tool in criminal and private investigations”. Investigative News & Article, 1998.
4. Legea Republicii Moldova privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf) nr. 269-XVI din 12.12.2008.